

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja pilaamisrikoksista määrättävistä seuraamuksista, myös rikosoikeudellisista seuraamuksista, annetun direktiivin 2005/35/EY muuttamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja pilaamisrikoksista määrättävistä seuraamuksista, myös rikosoikeudellisista seuraamuksista, annetun direktiivin 2005/35/EY muuttamisesta (U 33/2023 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Laura Sarlin, liikenne- ja viestintäministeriö
- yksikön päällikkö, komentaja Mikko Simola, Rajavartiolaitos
- erityisasiantuntija Ville Rinkineva, Liikenne- ja viestintävirasto
- erityisasiantuntija Mats Björkendahl, Suomen Varustamot ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- ympäristöministeriö
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio antoi 1.6.2023 ehdotuksen alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja pilaamisrikoksista määrättävistä seuraamuksista, myös rikosoikeudellisista seuraamuksista, annetun direktiivin 2005/35/EY muuttamisesta (COM(2023) 273 final). Muutettavasta direktii-

Valiokunnan lausunto LiVL 8/2023 vp

vistä on käytetty Suomessa, muun muassa merenkulun ympäristönsuojelulaissa, lyhennettä alusjäterikosdirektiivi.

Nyt käsillä olevan direktiivin 2005/35/EY päivityksen taustalla on pyrkimys tehostaa alusten aiheuttaman ympäristön pilaantumisen ehkäisemistä koskevaa unionin lainsäädäntöä ja siten parantaa meriympäristön suojelua. Tavoitteena on tehostaa Kansainvälisessä merenkulkujärjestössä (International Maritime Organisation; IMO) tehdyn aluksista aiheutuvan meren pilaantumisen ehkäisemisestä tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (nk. MARPOL 73/78 -yleissopimus, jatkossa tässä asiakirjassa MARPOL-yleissopimus) täytäntöönpanoa unionin jäsenvaltioissa. Nykyinen direktiivi on koettu rajalliseksi niin soveltamisalaltaan kuin toimeenpanon tehokkuudelta. Voimassa oleva direktiivi koskee öljypäästöjä ja haitallisten aineiden päästöjä, ei muita aluspäästöjä. Lisäksi direktiivin mukaisesti määrättyjen kansallisten rikostuomioiden ja hallinnollisten seuraamusten määrä on jäänyt hyvin vähäiseksi ja kansallisessa toimeenpanossa jäsenvaltioissa on eroavaisuuksia. Komission tavoitteena on varmistaa seuraamusten johdonmukainen soveltaminen vahvistamalla direktiivissä säädettyjä seuraamuksia. Kansallisen toimeenpanon tehostamiseksi komission tavoitteena on, että aluspäästöjä koskevat viranomaisraportit olisivat nykyistä kattavampia ja harmonisoidumpia ja että tietoa olisi paremmin saatavilla.

Ehdotus sisältää neljä keskeistä muutosta nykyiseen direktiiviin: 1) soveltamisalan laajennuksen öljyistä ja haitallisista aineista kaikkiin MARPOL-yleissopimuksen kieltämiin aluspäästöihin veteen; 2) pakokaasujen puhdistusjärjestelmien eli nk. rikkipesureiden jäämien päästökiellon; 3) seuraamusjärjestelmän tehostamiseen pyrkivät muutokset eli velvoitteen säätää kansallisesti hallinnollisista seuraamuksista ja 4) toimeenpanon muun tehostamisen, kuten jäsenvaltioiden välisen viranomaisyhteistyön tiivistämistä ja tietojärjestelmiä koskevat muutokset.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää kannatettavana komission tavoitetta, että meriliikennepaketilla tarkistetaan meriturvallisuutta ja kestävyyttä koskevia EU:n sääntöjä niiden nykyaikaistamiseksi ja sen varmistamiseksi, että EU:lla on tarvittavat välineet, joilla voidaan edistää puhdasta ja modernia merenkulkua.

Valtioneuvosto suhtautuu yleisesti ottaen myönteisesti muutoksiin, joilla parannetaan meriympäristön suojelun tasoa. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan on perusteltua, että aluspäästöjä koskeva EU-sääntely ja sen edellyttämä seuraamusjärjestelmä koskisivat kaikkia MARPOL-yleissopimuksen mukaisia päästöjä veteen. Valtioneuvosto myös kannattaa soveltamisalan laajentamista pakokaasujen puhdistusjärjestelmien jäämiin.

Valtioneuvosto pitää hallinnollisia seuraamusmaksuja koskevia ehdotuksia tavoitteiltaan kannatettavina. Sääntelyn vastaisesta menettelystä määrättävän seuraamusmaksun voidaan arvioida ehkäisevän kyseistä säännöstenvastaista menettelyä todennäköisesti tehokkaammin kuin rikosoikeudellisten seuraamusten. Valtioneuvosto kuitenkin katsoo, että seuraamusten määräämisessä huomioitavista kriteereistä ei tulisi säätää täytäntöönpanosäädöksellä, vaan ensisijaisesti direktiivillä. Kyse on valtioneuvoston näkemyksen mukaan direktiivin keskeisistä vaatimuksista, joista tulisi ensisijaisesti säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Valiokunnan lausunto LiVL 8/2023 vp

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että ympäristörikosdirektiivi ja alusjäterikosdirektiivi muodostavat kokonaisuuden, jossa päästöihin puuttumiseksi on käytettävissä rikosoikeudellisia ja hallinnollisia seuraamuksia. Valtioneuvosto pitää olennaisena, että seuraamusjärjestelmä muodostaa selkeän kokonaisuuden, jossa hallinnollisten seuraamusten ja rikosoikeudellisten seuraamusten päällekkäisyyttä vältetään ja kaksoisrangaistavuuden kiellon toteutumisesta on huolehdittu.

Valtioneuvosto pitää komission pyrkimystä tehostaa direktiivin mukaisten tietojen raportointia ja jäsenvaltioiden viranomaisten tietojenvaihtoa kannatettavana. Tietojenvaihdossa tulisi mahdollisimman laajasti hyödyntää olemassa olevia tietojärjestelmiä ja pyrkiä hallinnollisen taakan minimointiin. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotettu sääntely on yhteensopivaa EU:n tietosuojasääntelyn kanssa.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että viranomaisille esitettyjä lisätehtäviä tarkasteltaessa pyritään hillitsemään ehdotuksesta syntyvää hallinnollista lisätaakkaa. Ehdotuksen taloudellisia vaikutuksia kansalliseen talousarvioon tullaan arvioimaan neuvottelujen kuluessa. Kansallisesta resursoinnista linjataan normaaliin tapaan talousarviota ja julkisen talouden suunnitelmaa koskeissa menettelyissä.

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota kansallisille täytäntöönpanotoimille esitettyyn tiukkaan vuoden määräaikaan. Määräaikaa tulisi pyrkiä pidentämään. Lisäksi valtioneuvosto korostaa, että soveltamisalan laajentaminen edellyttää riittävän pitkää useamman vuoden siirtymäaikaa valvontaan liittyvien kansallisten suorituskyykyjen rakentamiseksi ja yhtenäisten eurooppalaisten valvontakäytäntöjen luomiseksi.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Valiokunta pitää saamansa selvityksen perusteella direktiiviehdotuksen tavoitteita kannatettavina. Tavoite yhdenmukaistaa aluspäästöjen sanktiointia unionin laajuisesti tukee myös nykyisen hallitusohjelman tavoitteita aluspäästöjä koskevan sääntelyn tiukentamisesta. Saadun selvityksen mukaan ehdotuksella ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia suomalaiselle varustamoelinkeinolle tai Suomeen suuntautuvalla ulkomaisella varustamotoiminnalle.

(2) Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille eräitä yksityiskohtia komission ehdotuksessa, jotka eivät asiantuntija-arvioiden mukaan ole täysin yhteneväisiä Marpol-yleissopimuksen määräysten kanssa tai joiden arvioidaan muutoin aiheuttavan oikeudellista epävarmuutta. Valiokunta painottaa, että näihin säännösehdoituksiin tulee kiinnittää huomiota asian jatkovalmistelussa.

(3) Asiantuntijakuulemisessa on korostettu, että ehdotuksesta aiheutuvan hallinnollisen taakan ja siitä aiheutuvien kustannusten tulee olla oikeassa suhteessa ehdotuksen hyötyihin. Valtioneuvoston kannassa on tuotu esille, että ehdotuksen taloudellisia vaikutuksia tullaan arvioimaan neuvottelujen kuluessa. Valiokunta painottaa, että ehdotetusta sääntelystä aiheutuvat kustannukset eivät saa heikentää Suomen logistista kilpailukykyä.

Valiokunnan lausunto LiVL 8/2023 vp

(4) Valiokunta kiinnittää valtioneuvoston tavoin huomiota kansallisille täytäntöönpanotoimille ehdotettuun varsin tiukkaan vuoden pituiseen määräaikaan. Valiokunta katsoo, että määräaikojen ja siirtymäaikojen tulee olla riittävän pitkiä asianmukaisen kansallisen toimeenpanon mahdollistamiseksi.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Liikenne- ja viestintävaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä esitetyin painotuksin.

Helsingissä 28.9.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jouni Ovaska kesk
varapuheenjohtaja Timo Furuholm vas
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Marko Asell sd
jäsen Heikki Autto kok
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Petri Huru ps
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Sheikki Laakso ps
jäsen Anna-Kristiina Mikkonen sd
jäsen Jani Mäkelä ps
jäsen Pinja Perholehto sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Juha Perttula